Veiledning og refleksjon

– ekspertrollen utfordres i veiledningsprosessen – presentasjon av en veiledningsmodell

Stipendiat *Sissel Sollied*, Institutt for pedagogikk og lærerutdanning, Universitetet i Tromsø

TEKST OG FOTO:
BENTE N. OWREN

– Koffår får veiledning ulik utforming etter kas perspektiv vi har på det? spør Sissel Sollied. Hun viser deretter til Claes Nilholm, som i sin bok «*Perspektiv på specialpedagogik*», skiller ut og presenterer tre ulike perspektiv på spesialpedagogisk virksomhet: et kompensatoriske, et kritiske og et dilemmaperspektiv.

Det kompensatorisk perspektiv

Spesialpedagogikken ble etablert med normalitet som omdreiningspunkt. Fokuset var på individet med sitt lyte. Hensikten var å skille ut annerledesbarna. Hvilken *kategori* tilhører barnet? Det var viktig å skille de ulike vanskene fra hverandre, de tilhørte forskjellige forskningsfelt og dermed ulike perspektiver på hvordan man kunne hjelpe barnet. Spørsmålet var hvordan man kunne kompensere for handikapet, slik at barnet i større grad kunne delta.

Dette perspektivet krevde at den som skulle veilede, hadde ekspertkunnskap.

Det kritisk perspektiv

Dette perspektivet er først og fremst et ideologisk perspektiv, der en ikke snakker om funksjonshemninger, men om samfunnsrammene som funksjonshemmende barrierer. Dette perspektivet kritiserer spesialpedagogikken, og hevder den tilslører skolens mislykkethet eller utilstrekkelighet overfor barna som «ikke passer inn». Spesialpedagogikken kan ses på som en strukturell mekanisme for å undertrykke mennesker. I veiledning er det viktig å synliggjøre de undertrykkende mekanismene.

Dilemmaperspektivet

Dilemmaperspektivet hevder at det er en determinisme i både det kompensatoriske og det kritiske perspektiv. Innenfor dilemmaperspektivet har veiledningen som oppgave nettopp å peke på

dilemma, utfordringer og problemer som ikke lar seg løse. Målet er heller ikke å komme fram til enighet eller å finne en løsning. Veiledning ses på som en *utvidende* refleksjon. Hensikten er å bringe fram nye tanker. Ny forståelse.

Hva er det som gjør at du får følelsen av å ha kontakt eller *ikke* kontakt med en elev? spør Sollied. – Det som er vanskelig å gripe, er også vanskelig å begripe – og dermed vanskelig å sette ord på. Det er en intuitiv følelse. Hun viser til den svenske professoren Thomas Kroksmark, som understreker nødvendigheten av at han som lærer kan opptre intuitivt i en læringssituasjon. Intuisjon defineres som erfaringsrelatert kunnskap hos læreren, som profesjonell erfaring.

Sissel Sollied.

Pia

Sollied presenterer oss deretter for Pia, en multifunksjonshemmet jente på 14 år. Vi får se et videoopptak som viser Pia som er nettopp kommet hjem, og moren hennes som leser beskjeder og informasjon fra skolen. Pia sitter i stolen sin. Moren leser høyt fra kontaktboken, om ulike aktiviteter som har stått på timeplanen denne dagen, blant annet har Pia hatt time med fysioterapeuten. Pia viser ikke, verken med lyder eller mimikk, at hun registrerer hva moren snakker om.

– Hva viser denne videoen? spør Sollied. – Viser den at Pia ikke skjønner språk på et så høyt nivå? At det som blir sagt går over hennes evne? Kanskje er det slik at hun må være i konteksten for å forstå hva ordene betyr? Eller er det andre forklaringer på at Pia ikke gir respons på det moren sier? Kanskje er hun så «fjern» på grunn av epileptisk aktivitet? Eller kanskje hun bare er trøtt etter en lang skoledag, og ikke orker å følge med? Så leser moren at Pia har vært på en aktivitet sammen med en navngitt miljøarbeider. Pia løfter hodet, smiler og gjør en bevegelse med hendene sine. Moren stopper opp litt. Hun rusker i Pia, hever stemmeleie og volum, og sier: nei, ka e d som har skjedd? Pia ler.

– Når Pia nå gir respons på det moren forteller, skyldes det at moren er mer entusiastisk? spør Sollied. – En form for emosjonell smitte? Sollied viser til at moren hadde samme litt muntre tone i stemmen da hun snakket om treningen, men at Pias ansiktsuttrykk da nesten hadde vært litt bekymret. Skyldtes det at hun husker det som noe ubehagelig? Er hennes respons tilfeldig? Eller er det slik at Pia faktisk følger med i det som blir sagt, og vet at dette med kakebaking og elektrisk mikser kommer når hun hører navnet til personalet? Eller husker hun rekkefølgen og innholdet i dagen så godt, og forstår språk så godt, at hun vet at nå leser mor

snart om noe virkelig morsomt som hendte, nemlig at brannalarmen gikk og at alle måtte ut av huset?

One cannot not communicate

Eller – skjønner hun langt mer enn vi tror? Kanskje det rett og slett bare er – *kjedelig*? Pia er 14 år, og etter mange år på skolen, sannsynligvis med faste, rutinepregede dager, syns hun kanskje det meste av det som skjer der er ganske uinteressant. Sollied viser til Watzlawick, som i boken *Pragmatics of Human communication* beskriver det umulige i å ikke-kommunisere. Kanskje kan Pias respons (eller mangel på respons) tolkes på samme måte som en vanlig ungdoms reaksjon på å skulle få lest opp brev fra skolen, altså en måte å kommunisere at hun syns dette er drittkjedelig?

– Viser denne situasjonen et møte mellom erfaringskunnskap og teoretisk kunnskap? spør Sollied. – Synliggjør situasjonen hvor viktig det er å både være spørrende og ydmyk i sin konkludering, og være bevisst på å trekke den relasjonelle kunnskapen inn i analysen?

– Og på hvilke andre måter kan egentlig Pia bevise for oss at hun forstår, hvis vi ikke våger å tolke reaksjonene hennes, og ikke føler oss trygge på at de forteller oss dette? Og hvilke konsekvenser gir det for måten vi kommuniserer med Pia på, hvis vi mener at dette eksemplet viser at det er et stort gap mellom det hun forstår og det hun selv kan uttrykke? Hvordan kan man arbeides for å gi henne tilgang til språklige symboler som gir henne mulighet til å ytre seg også i fortid og framtid, i tillegg til en mer avansert kommunikasjon i nåtid? – Og bør det at en uventet brannalarm framstår som et slags høydepunkt gi anledning til en kritisk evaluering av innholdet i dagen hennes?

Psykolog Anne Gro Innstrand

Engen psykologsenter, Strandgaten 199, 5005 Bergen

Mobil: **97 51 29 28**

E-post: **grinnst@online.no**

Psykologtjeneste spesielt tilrettelagt for utviklingshemmete.
Utredning og behandling av psykiske vansker, atferdsproblemer og selvskading.
Fokus på behandling av spiseforstyrrelser/overvekt.